

Thematische stadsvernieuwingsprojecten

Oproep 2022

‘De verbindende stad – Het nieuwe ontmoeten’

1. Wettelijke basis

Conform het besluit van de Vlaamse Regering van 12 mei 2017 dat uitvoering geeft aan het decreet van 23 december 2016 tot vaststelling van de regels inzake de werking en de verdeling van een Vlaams fonds voor de stimulering van (groot)stedelijke en plattelandsinvesteringen wordt jaarlijks een oproep voor thematische stadsvernieuwingsprojecten gelanceerd.

2. Wat zijn thematische stadsvernieuwingsprojecten?

Thematische stadsvernieuwingsprojecten zijn kleinschalige en vernieuwende stadsvernieuwingsprojecten die inspelen op specifieke stedelijke uitdagingen. Zij zijn in het leven geroepen om vlot te kunnen inspelen op nieuwe uitdagingen of op uitdagingen waarop tot nog toe geen afdoende antwoord kon worden geformuleerd.

Het experimentele en innovatieve karakter is daarom het belangrijkste kenmerk van een geschikt thematisch project. Jaarlijks trekt de Vlaamse overheid 1.200.000 euro uit voor thematische stadsvernieuwingsprojecten. Per project wordt maximaal 500.000 euro toegekend, die uitsluitend voor investeringen kunnen worden aangewend. Een goedgekeurd project moet binnen de drie jaar worden gerealiseerd.

Elk jaar wordt gekozen voor één of meerdere stedelijke uitdagingen. Projecten moeten zich situeren binnen de gekozen jaarthema's. De projecten mogen geen aanvulling zijn op een ander, door de Vlaamse overheid, gesubsidieerd stadsvernieuwingsproject.

3. Oproep 2022

De stad is veel meer dan een verzameling gebouwen, pleinen en parken, wegen en nutsinfrastructuur, maar ook (en vooral) een lokale samenleving die zich in en rond die gebouwde ruimte organiseert. Stadsvernieuwing raakt dus onvermijdelijk aan die lokale samenleving en de uitdagingen waarmee ze wordt geconfronteerd. Die samenhang tussen de sociale en ruimtelijke dynamieken in de stad vormt het vertrekpunt voor de thematische oproep van dit jaar.

Toch laat het sociale aspect van stedelijkheid en stadsvernieuwing zich niet zo gemakkelijk vastpakken en afbakenen. Er zijn meerdere, onderling verbonden maar toch te onderscheiden aspecten van ‘het lokaal samenleven’. Het ‘sociale aspect’ wordt soms opgevat als refererend naar sociaal kwetsbare groepen. Het gaat dan over de klassieke sociale kwestie van armoede en sociale uitsluiting bestrijden. In de context van stedenbeleid komt de nadruk dan onder meer te liggen op toegang tot kwalitatieve en betaalbare huisvesting. Andere keren verwijst het naar sociale dienstverlening zoals onderwijs, crèches, ouderenzorg en bibliotheken en het belang van voldoende en kwalitatief aanbod en een gelijke toegang daartoe, ook voor kwetsbare groepen. Dan weer verwijst het ‘sociale aspect’ naar het welzijn van de bewoners. Het ‘sociale aspect’ gaat ook vaak over de nood aan sociale samenhang en ontmoeting en solidariteit tussen de erg verschillende groepen bewoners en gebruikers in de stad. Het dagelijks samenleven met anderen,

die voor ons als 'vreemden' zijn, in dichtbevolkte en diverse steden is één van de grote sociale uitdagingen van onze tijd.

Dat dagelijks "samenleven" vormt meer in het bijzonder de onderlegger voor deze oproep. Meer concreet benoemen we **het thema voor dit jaar als de 'de verbindende stad – het nieuwe ontmoeten'**. Met dit thema mikken we op **investerings in de publieke ruimte die het ontmoeten op een vernieuwende manier stimuleren**. Dit gebeurt met **focus op buurten en wijken waar weinig interactie is tussen verschillende doelgroepen** en waar **nood is aan een versterkt netwerk** (vb. bij jongeren, ouderen, alleenstaanden, minder mobiele bewoners, buurtbewoners met een andere herkomst, ...).

De gemeente- en stadsmonitor kan als omgevingsbarometer de indienende steden helpen om de ingediende projecten vanuit een maatwerkanalyse op te stellen en te motiveren. Het generieke beeld voor de steden en provinciale steden leert, op basis van de burgerbevraging 2020, dat gemiddeld 35% van de respondenten weinig tot geen contact heeft met niet-inwonende familie, vrienden/kennissen of burens en met mensen van Belgische en niet-Belgische herkomst. Dit kan wijzen op isolement en vereenzaming. Ook gaf gemiddeld 62% aan nooit tot zeer uitzonderlijk te praten met personen van niet-Belgische herkomst, wat een opvallend gegeven is, als men ervan uitgaat dat sociale contacten, zeker met personen van buitenlandse herkomst, kunnen bijdragen tot meer openheid en tolerantie in een steeds meer diverse samenleving. In diezelfde burgerbevraging werd gepeild in welke mate inwoners positief, neutraal of negatief staan tegenover de aanwezigheid van mensen met een verschillende herkomst. Gemiddeld 25% van de inwoners van de centrumsteden en de provinciale steden samen reageert negatief en 27% neutraal. Deze scores illustreren dat er nog heel wat marge is om van het samenleven in diversiteit een succes te maken. De plaats bij uitstek om dit te laten groeien, is de buurt, wetende dat gemiddeld iets meer dan 86% van de inwoners van de centrumsteden en de provinciale steden zich thuis voelt in de buurt en dat gemiddeld 75% het aangenaam vindt om met mensen in hun buurt te praten.

Een publieke ruimte die dat ontmoeten op een vernieuwende manier in al zijn diversiteit stimuleert, kan het samenleven ondanks onderlinge verschillen ondersteunen en bijdragen tot meer openheid en tolerantie. Ze kan ook mogelijkheden bieden om inwoners te laten meepraten over hun buurt en stad en zo de betrokkenheid op hun buurt versterken. In 2020 was ongeveer 4 op 10 inwoners van de centrumsteden en provinciale steden samen bereid om mee te praten en een 32% stond er eerder neutraal tegenover. Bijna 14% was het jaar voordien actief geweest om iets in de buurt of de stad te verbeteren, een kleine 50% was dat niet geweest, maar gaf aan dat in de toekomst misschien te doen.

Ruimte maken voor informele plekken van verbinding vormt het centrale doel van de projecten binnen deze thematische oproep. Meer concreet gaat het dan op het inzetten op informele plekken die laagdrempelig en open zijn voor burgers van allerlei slag en waar men op eigen voorwaarden kan zijn, maar ook plekken waar bewoners aanspreekpunten van organisaties en overheden vinden. De oproep nodigt daarbij uit tot het indienen van projecten met een focus op groepen die niet de "norm" zijn in de publieke ruimte, denk bijvoorbeeld aan senioren, meisjes en kinderen.

De inspanningen moeten daarbij een stap verder gaan dan louter het toegankelijk maken van stedelijke publieke ruimtes. De ruimtelijke ingrepen worden best geflankeerd met acties en programmaties die de interactie tussen bevolkingsgroepen bevorderen. Dat kan, bijvoorbeeld, gaan van technologische ingrepen op het vlak van bv. aangepaste verlichting, apps die inzetten op gedragsverandering, tot inzetten van pleinmakers, straathoekwerkers, buurtwerking en buurtsport door de stad.

Een verbindende ruimte is ook meer dan een publiek toegankelijke plek. Het is een plek waar diverse groepen van mensen zichzelf kunnen zijn. Het zijn tevens plekken in de stad die mensen de mogelijkheid bieden om met anderen, andere groepen en gemeenschappen in contact te treden. Het zijn ruimtes die het samenleven bevorderen.

Het is immers al voldoende aangetoond dat een ruimte op zich niet automatisch tot verbinding leidt. Veel is afhankelijk van het juiste ontwerp van de plek, maar ook van de geschiedenis van de plek en zijn omgeving, de sociaaleconomische realiteit van de omwonenden, ... Een plek wordt niet vanzelf een succes. Hoe zorgen dat mensen elkaar kunnen ontmoeten en in de openbare ruimte het contact met elkaar niet verliezen? Kernwoorden daarbij zijn: ruimtelijke veiligheid, variatie (afwisseling), verblijf (aangenaam, prettig), programmatie, verplaatsing (op een comfortabele manier), nabijheid, enz.

Praktijkvoorbeelden

- Belevingspleintjes in Turnhout (plekken voor spel, rust, groen en ontmoeting): <https://www.mijnstad.be/turnhout/al-eens-op-het-belevingspleintje-in-de-driezenstraat-geweest/>
- Camille Walala (street art voor verbinding): <https://www.camillewalala.com/latest-work/2020/11/10/les-jumeaux-white-city-place>
- Hal 5 in leuven (tijdelijke invulling en een broedplaats voor duurzame stedelijkheid): <http://www.hal5.be/>
- Ruimte publiek maken in Antwerpen: [https://www.saamo.be/antwerpen/antwerpen-noord/project/ruimte-publiek-maken/Allez Du Kaai in Brussel \(informeel en laagdrempelig tijdelijk ruimtegebruik project\):](https://www.saamo.be/antwerpen/antwerpen-noord/project/ruimte-publiek-maken/Allez-Du-Kaai-in-Brussel-(informeel-en-laagdrempelig-tijdelijk-ruimtegebruik-project):)
[https://toestand.be/projecten/alleedukaaiModel De Stek \(laagdrempelige ontmoeting, geïntegreerde toegang tot hulp- en dienstverlening, 22 praktijken in Vlaanderen\):](https://toestand.be/projecten/alleedukaaiModel-De-Stek-(laagdrempelige-ontmoeting,-geïntegreerde-toegang-tot-hulp- en-dienstverlening,-22-praktijken-in-Vlaanderen):)
https://www.samvzw.be/sites/default/files/Publicaties/SAM111_deSTEK_digipub_DEF.pdfAsiat in Vilvoorde (ontmoetingsplek en broedplek voor creatieve of culturele organisaties): <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2021/06/02/oude-legersite-asiat-in-vilvoorde-krijgt-nieuwe-bestemming/?msclkid=630f3d43d12411ec9f300d114d751a75>
- De Pastory, Gent (laagdrempelige ontmoeting, huisvesten burgerinitiatieven): <https://www.pastory.be/>

4. Beoordelingscriteria

1. Diagnose/visie

De samenhang tussen project, visie en beleid wordt o.m. op basis van volgende vragen beoordeeld:

- Vertrekt het project van een stevige analyse en diagnose omtrent de interactie tussen verschillende doelgroepen en waar nood is aan een versterkt netwerk? Beschikt de stad over data die hier inzicht in geven? Hangt het voorgestelde project samen met een lokale beleidsvisie op de ontwikkeling van de stad of wijk, zoals bijvoorbeeld vastgelegd in wijkplannen of -analyses?
- Is er een goed onderbouwde samenhang tussen de herinrichting van publieke ruimte, een goed gekozen programmatie in die publieke ruimte, de inzet van personeel en ondersteunde technologische middelen (data, ...) om de doelstellingen rond het gebruik van de openbare ruimte vorm te geven bereiken?

2. Verwachtingen

De impact van het project wordt o.m. beoordeeld op basis van volgende vragen:

- Welke meerwaarde zal het project genereren voor de wijk?
- Wat is de verwachte impact van het project op korte termijn, op maatschappelijk vlak, op het vlak van leefbaarheid, op vlak van talentontwikkeling? Hoe versterkt het samenlevings- en / of samenwerkingspatronen in de wijk of stad?
- Hoe zal het project intern worden gemonitord op het vlak van het behalen van de doelen? In welke mate wordt evaluatie gekoppeld aan ruimte voor bijsturing en optimalisatie? Hoe zullen de leerlessen gedeeld worden met het oog op replicatie binnen en buiten het eigen lokaal bestuur?
- In welke mate is er een doordachte analyse van risico's en hoe wil men de risico's in dit project beheersen?
- Hoe integraal is het project? Op welke wijze worden ook andere ruimtelijke of duurzaamheidsambities op sociaal, economisch en ecologisch vlak meegenomen.

3. Vernieuwend/innovatief karakter

Het vernieuwende en innovatieve karakter van het project wordt beoordeeld op basis van o.m. de volgende vragen:

- Op welke manier zorgt het project voor een lokale dynamiek? In welke zin is dat vernieuwend voor de buurt of stad?
- Op welke manier is het ruimtelijk vernieuwend?
- Op welke manieren wordt het project gefaciliteerd door technologische vernieuwingen? Waarom wel of waarom niet? Welke nieuwe technologieën worden ontwikkeld en aangewend? Wat is de maatschappelijke meerwaarde?
- Op welke manieren activeert het project vernieuwende samenwerkingsrelaties?
- Wat is het belang van data in dit project en hoe komt dit tot uiting? Op welke manier worden bestaande open data en andere databronnen aangewend?
- Op welke manier is het project verbindend tussen mensen, fysieke infrastructuren en digitale toepassingen?
- Op welke terreinen draagt dit project bij tot innovaties m.b.t. het thema in Vlaanderen?
- Op welke manier kan het project fungeren als een 'goede praktijk' en zo een inspiratiebron vormen voor andere lokale besturen?

4. Integrale duurzaamheid

Het aspect integrale duurzaamheid wordt o.m. beoordeeld aan de hand van volgende vragen:

- Hoe draagt het project bij tot sociale leefbaarheid van de wijk/stad?
- Welke aspecten van ecologische duurzaamheid worden eventueel mee nagestreefd?
- Hoe draagt het project eventueel bij tot talentontwikkeling en economische duurzaamheid?
- Hoe springt het project om met schaarse middelen (land, landschap, materialen, geld,...)?

5. Coproductie

Er zijn drie domeinen waarin op verschillende manieren kan worden gewerkt aan coproductie: participatie en samenlevingsopbouw, publiek-publieke samenwerking en publiek-private samenwerking.

Coproductie kan tevens cofinanciering inhouden. Hoewel cofinanciering geen noodzakelijke voorwaarde is, zal dit de impact van het project versterken. Het aspect coproductie wordt o.m. beoordeeld op basis van volgende vragen:

- Welke bijkomende middelen worden ingezet, bovenop de gevraagde subsidie? Is de subsidie een hefboom voor een meer omvattend project?
- Welke andere actoren zijn betrokken en welke rol nemen zij op?
- Hoe wordt in elke projectfase een efficiënte communicatie georganiseerd naar alle betrokkenen? Welke methoden en media worden daarvoor aangesproken?
- Hoe wordt aanwezige sociale kennis ontgonnen en gevaloriseerd?
- Werkt het project aan de herwaardering van participatie in de richting van coproductie? In welke mate worden participanten ook coproductanten?

6. Realiseerbaarheid/haalbaarheid

Het project is ambitieus maar tevens realiseerbaar, mede gelet op de maximale doorlooptijd van drie jaar. Garanties voor de realiseerbaarheid zijn een goede projectorganisatie en een goede projectplanning met een onderbouwde financiële planning.

6.1. Projectorganisatie

De jury beoordeelt projectorganisatie, regie en sturing op basis van onder meer de volgende vragen:

- Is de projectorganisatie voldoende onderbouwd en toch werkbaar?
- Is het project op een integrale en geïntegreerde manier tot stand gekomen en in welke mate geeft het blijk van een integrale visie?
- Werden de belangrijke actoren op gepaste wijze ingeschakeld in het project en wat is hun rol of wat zal hun rol zijn?
- Wordt het project voldoende omkaderd en ondersteund?
- Wordt er gezorgd voor een regie die inzicht en competentie koppelt aan probleemoplossende creativiteit en motiverend vermogen?
- Garandeert de stad een soepele maar krachtvolle sturing?
- Worden alle geledingen van het stadsbestuur betrokken bij de projectorganisatie (gemeenteraad, schepencollege, stedelijke diensten, burger)?
- Op welke inzet vanwege de stad kan het project rekenen?
- Hoe schat het project de bijdrage in van andere overheden?
- Hoe schat het project het waarschijnlijke engagement in van relevante civiele en private partners?
- Op welke inzet vanwege de stad kan het project rekenen?
- Hoe schat het project de bijdrage in van andere overheden?
- Hoe schat het project het waarschijnlijke engagement in van relevante civiele en private partners?

6.2. Projectplanning

De jury beoordeelt de haalbaarheid van het voorgestelde project op basis van onder meer de volgende vragen:

- Steunt het project op een intelligente fasering, realistische timing en dito kostprijsraming?
- Worden er voldoende investeringskosten ingebracht om het gevraagde subsidiebedrag te verantwoorden?
- Voorziet het project in een realistische timing en een realistisch beheer van de nodige vergunningen, van diverse financieringsvoorwaarden, van noodzakelijke sectorale interventies?
- Welke financiële engagementen zijn er al en welke moeten nog worden geconcretiseerd? Is dat gegeven de ramingen en de timing realistisch?
- Is het project ook haalbaar zonder of met lagere subsidie en welke meerwaarde zal de subsidie genereren?
- Is de projectorganisatie stevig genoeg om de basiskwaliteit te garanderen en soepel genoeg om nieuwe ontwikkelingen op te vangen?
- Voorziet het project in een goede opvolging en bijsturing?